

УДК 378.14.015.62

<https://doi.org/10.32820/2074-8922-2020-69-34-42>

МОДЕЛЬ МОНІТОРИНГУ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

© Стрельников В. Ю.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Інформація про автора:

Стрельников Віктор Юрійович: ORCID: 000-0002-8822-9517; strelnikov.poltava@gmail.com; професор кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка; вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36000, Україна.

У статті висвітлена теоретично обґрунтована та розроблена модель моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (з урахуванням міжнародних стандартів ISO 9001:2015) та проведена оцінка її ефективності.

Професійна підготовка майбутніх педагогів спеціальної освіти розглядається як цілеспрямований керований процес, який забезпечує формування фахової компетентності, необхідної для здійснення їхньої професійної діяльності.

Виокремлено складники професійної компетентності педагога спеціальної освіти, які слід враховувати під час оцінювання якості їхньої діяльності: мотиваційний, когнітивний, афективний і конативний складники та педагогічні здібності і професійні особистісні якості.

Результатом розробленої автором моделі моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти є окреслені шляхи реалізації структурних елементів означеної моделі – мети, змісту, технології організації і структури системи підготовки, принципів навчання, педагогічної майстерності викладачів тощо.

Моніторинг означеного процесу здійснювався за двовимірною матричною моделлю. Її елементами взято: аналіз контрактів; управління проєктуванням, документами, підготовкою студентів; ідентифікація і відслідковування; управління процесами, контролем, невстигаючими студентами; форми і способи збереження документів; внутрішній аудит якості; навчання викладачів, які готують майбутніх педагогів спеціальної освіти; обслуговування; статистичні методи. Її складниками – якість результату, змісту, технологій, оцінювання, організації, персоналу.

Перспективним є подальше визначення оптимальних характеристик професійної компетентності майбутнього педагога спеціальної освіти в соціальному (коли розглядаються вимоги соціуму до означеного явища) і структурному аспектах (коли ця компетентність є сукупністю взаємозалежних елементів із заданими характеристиками).

Ключові слова: професійна компетентність; майбутній педагог спеціальної освіти; складники професійної компетентності майбутнього педагога спеціальної освіти; модель; моніторинг; мета, зміст, технології організації і структура підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти; педагогічна майстерність викладачів, елементи моделі системи якості ISO 9001.

Стрельников В. Ю. «Модель мониторинга процесса формирования профессиональной компетентности будущих педагогов специального образования».

В статье освещена теоретически обоснована и разработана модель мониторинга процесса формирования профессиональной компетентности будущих педагогов специального образования Полтавского национального педагогического университета имени В. Г. Короленко (с учетом международных стандартов ISO 9001: 2015) и проведена оценка ее эффективности.

Профессиональная подготовка будущих педагогов специального образования рассматривается как целенаправленный управляемый процесс, который обеспечивает формирование профессиональной компетентности, необходимой для осуществления их профессиональной деятельности.

Выделены составляющие профессиональной компетентности педагога специального образования, которые следует учитывать при оценке качества их деятельности: мотивационный, когнитивный, аффективный и конативный составляющие и педагогические способности и профессиональные личностные качества.

Результатом розробленої автором моделі моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціального освіти є вказані шляхи реалізації структурних елементів вказаної моделі – цілі, змісту, технології організації та структури системи підготовки, принципів навчання, педагогічного майстерства викладачів.

Моніторинг вказаного процесу здійснюється за двовимірною матричною моделлю. Її елементами є: аналіз контрактів; управління проектуванням, документами, підготовкою студентів; ідентифікація та відслідковування; управління процесами, контролем, неуспішними студентами; форми та способи зберігання документів; внутрішній аудит якості; навчання викладачів, які готують майбутніх педагогів спеціального освіти; обслуговування; статистичні методи. Її складовими – якість результату, змісту, технологій, оцінки, організації, персоналу.

Перспективним є подальше визначення оптимальних характеристик професійної компетентності майбутнього педагога спеціального освіти в соціальному (коли розглядаються вимоги суспільства до вказаного явища) та структурному аспектах (коли ця компетентність є сукупністю взаємопов'язаних елементів з заданими характеристиками).

Ключові слова: професійна компетентність; майбутній педагог спеціального освіти; складові професійної компетентності майбутнього педагога спеціального освіти; модель; моніторинг; мета, зміст, технології організації та структура підготовки майбутніх педагогів спеціального освіти; педагогічне майстерство викладачів, елементи моделі системи якості ISO 9001.

V. Strelnikov "A model for monitoring the process of forming professional competence of future special education teachers".

The article highlights the theoretically substantiated and developed model for monitoring the process of forming professional competence of future special education teachers in Poltava National Pedagogical University named after V.H. Korolenko (taking into account international standards ISO 9001:2015) and also evaluates its effectiveness.

Professional training of future teachers of special education is considered to be a purposeful guided process that ensures the formation of professional competence necessary for the implementation of their professional activities.

The components of professional competence of a special education teacher that should be taken into account when assessing the quality of their activities include motivational, cognitive, affective and conative components, pedagogical abilities and professional personal qualities.

The result of the author's model of monitoring the process of forming professional competence of future special education teachers consists in the outlined ways to implement the structural elements of this model, which include purpose, content, technology and structure of the training system, teaching principles, pedagogical skills of teachers.

This process was monitored according to a two-dimensional matrix model whose elements included contracts analysis; management of design, documents and students' preparation; identification and tracking; management of processes, control and students who fall behind; forms and methods of keeping documents; internal quality audit; training of teaching professionals who instruct future teachers of special education; service; statistical methods. Its components included the quality of the result, content, technology, evaluation, organization, and staff.

It is promising to further determine the optimal characteristics of professional competence of future special education teachers in social (when considering the requirements of society to this phenomenon) and structural aspects (when this competence is a set of interdependent elements with given characteristics).

Keywords: professional competence; future special education teachers; components of professional competence of future special education teachers; model; monitoring; purpose, content, technology of organization and structure of training future special education teachers; pedagogical skill of teachers, elements of the ISO 9001 quality system model.

Актуальність дослідження процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціального освіти,

заснованих на використанні методів і засобів забезпечення її якості, викликана в сучасних умовах необхідністю його вдосконалення. Адже

згідно з поглядами прихильників суспільства вільного ринку, існує можливість виміру її якості у форматі етичного забезпечення співзвучності інтересів самокерованого індивіда і суспільства. Під впливом соціальних аспектів ця нова стратегія підтримує створення цивілізованого демократичного суспільства, яке характеризується активною участю освічених громадян у його житті. Та все ж професійна кваліфікація багатьох викладачів чітко прив'язана до конкретних потреб індустріального суспільства, яке здає свої позиції. Суспільство знання, яке йде на його зміну, в більшій мірі орієнтується на зовнішній світ і йому потрібний інший тип педагога спеціальної освіти, носія ідей цього суспільства.

Сьогодні, у зв'язку з переходом вітчизняної системи освіти на компетентнісну модель оцінювання результату підготовки майбутніх педагогів, усе більше застосовується термін «професійна компетентність» [1-8; 13-15], розвиток якої в педагогів досліджувалася нами в кандидатській дисертації на початку 90-х [12]. Щоб розвивати в дітей будь-які якості, майбутньому педагогу спеціальної освіти треба самому їх мати. Функцією спеціального педагога є підтримка освітнього процесу в інклюзивному закладі освіти, здійснення педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами з незначними функціональними порушеннями в інклюзивному освітньому середовищі [8, с. 50].

Отже, **метою статті** є дослідження змісту і сутності поняття «професійна компетентність майбутніх педагогів спеціальної освіти» та її значення в діяльності викладача з підвищення якості дослідницької компетентності майбутніх фахівців у вищій школі.

Завданнями дослідження є: 1) визначення професійної компетентності майбутнього педагога спеціальної освіти через її складники; 2) пошук ефективної моделі моніторингу якості процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження розпочнемо з констатації важливості визначення професійної компетентності майбутнього педагога спеціальної освіти через її складники. У ній ми вбачаємо інтегральну характеристику особистості, засновану на єдності мотиваційних, когнітивних (знання), афективних (здатність до емоційно-вольової регуляції), конативних (уміння, навички, педагогічна техніка, поведінка) складників, а

також професійно важливих якостей та здібностей, яка проявляється в рівнях засвоєння педагогом відповідних універсальних та професійних компетенцій [6, с. 180-185; 15, с. 292-296]. Спираючись на таке визначення, розкриємо більш докладно суть структурних складників професійної компетентності майбутнього педагога спеціальної освіти.

Професійна компетентність спеціального педагога є динамічною комбінацією поглядів, цінностей, знань, умінь, навичок, способів мислення, професійних особистих якостей, що визначає його здатність успішно провадити професійну діяльність в умовах інклюзивного освітнього середовища; інтегроване поняття, що включає: світоглядні позиції спеціального педагога як базисну основу розвитку всіх компонентів професіоналізму, глибоку обізнаність і практичні уміння в галузі виховання дітей з особливими освітніми потребами й інклюзивного навчання, розвинені професійно-значимі якості [8, с. 50].

Спираючись на означені визначення професійної компетентності майбутнього педагога спеціальної освіти, розкриємо більш докладно суть основних її структурних складників.

У мотиваційному складнику професійної компетентності майбутнього педагога спеціальної освіти виділимо: позитивне ставлення до професії, інтерес до роботи; спрямованість на розвиток особистості учня; бажання постійного професійного вдосконалення.

У когнітивному складникові виділяємо такі групи професійних знань: методологічні знання – знання загальних підходів, принципів, закономірностей розвитку, навчання і виховання учня; психолого-педагогічні знання – знання психолого-педагогічних основ навчання і виховання; фахові знання спеціальної освіти; знання у сфері інформаційних технологій; знання кваліфікаційних вимог до педагогів спеціальної освіти.

Афективний складник стосується емоційно-вольової сфери особистості, у якому виділяються: позитивне емоційно-оцінне ставлення до спеціальної освіти, здатність до емоційно-вольової регуляції власної поведінки [6, с. 180-185; 15, с. 292-296].

Конативний складник професійної компетентності майбутнього педагога спеціальної освіти є системою професійних умінь, володіння педагогічною технікою. Уміння майбутнього педагога спеціальної освіти є володіння способами виконання

окремих дій чи діяльністю в цілому відповідно до правил і мети діяльності.

Систему професійно важливих якостей майбутнього педагога спеціальної освіти складають особистісні якості, необхідні для його фахової діяльності: цілеспрямованість; наполегливість; терплячість; толерантність, здатність до фасилітації (підвищення продуктивності і швидкості діяльності в груповій взаємодії з учнями); ініціативність; творчий підхід до вирішення кожного завдання; флексибельність (готовність до саморозвитку і самозміни); морально-етичні якості: гуманізм, порядність, обов'язковість, скромність, сумлінність, педагогічний оптимізм, який передбачає чуйність, доброту, життєрадісність, товариськість і доброзичливість, почуття гумору; вольові якості: витримка, впевненість у собі, самовладання, завзятість, наполегливість, ініціативність, працьовитість, принциповість, самокритичність, справедливість; комунікативні якості: повага до дітей, авторитетність, товариськість, особиста привабливість, готовність допомогти, ввічливість, доброзичливість, спокій і витримка, вимогливість, толерантність і терпимість; організаційно-адміністративні якості: уміння контролювати навчальний процес, вимогливість до себе й учнів, уміння позитивно мотивувати учнів, уміння координувати роботу учнів, уміння правильно оцінити себе й учнів, схильність брати на себе відповідальність, уміння приймати рішення.

Систему здібностей педагога розглядаємо як набір якостей особистості, що відповідає вимогам педагогічної діяльності та забезпечує легке оволодіння цією діяльністю і досягнення в ній високих результатів [12]. Серед них: педагогічні здібності (дидактичні, комунікативні, організаторські, перцептивні, креативні, інтелектуальні, здатність протистояти синдрому емоційного вигорання) і пізнавальні здібності (мнемонічні, розумові здібності, спостережливість, увага, здатність до розподілу і переключення уваги).

Серед професійних умінь майбутнього педагога спеціальної освіти виділяються: комунікативні; організаторські; проєктувальні; конструктивні; інформаційні; фасилітаційні; виховні. Педагогічна техніка включає дві групи умінь: уміння управляти собою (володіння технікою мови, тілом, емоційним станом) і вміння взаємодіяти з аудиторією [6, с. 180-185].

Розглянуто складники професійної компетентності майбутнього педагога

спеціальної освіти в процесі освоєння педагогічної діяльності проявляються у вигляді компетенцій, тобто здатності реалізовувати сукупність знань, умінь і навичок на практиці. Виділяються два основні види компетенцій: універсальні й професійні. У майбутнього педагога спеціальної освіти універсальними компетенціями є соціально-особистісні, загальнокультурні й інструментальні компетенції [6, с. 184].

Тепер, у рамках *другого завдання дослідження* здійснимо пошук ефективної моделі моніторингу якості процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти. Безперечно, гарантія якості процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти стає візитною карткою планованих і досягнутих результатів.

З метою пошуку більш детальних критеріїв оцінювання якості процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти ми звернулися до міжнародних стандартів якості серії ISO, які, як міжнародні стандарти ISO серії 9000, розроблені і затверджені в 1987 р. Міжнародною організацією зі стандартизації ISO. У 1994, 2000, 2006 і 2015 рр. їх було переглянуто з урахуванням накопиченого досвіду застосування і прогнозу світових тенденцій розвитку управління якістю. Згідно з інформаційними документами Міжнародного Форуму з Акредитації IAF ID 9:2015 та IAF ID 10:2015, після опублікування нової версії стандарту ISO 9001:2015 «Системи управління якістю. Вимоги» організаціям, сертифікованим на відповідність діючій версії ISO 9001:2008, наданий трирічний період для переходу на нову версію стандарту. На сучасному етапі більше 160 країн визнали міжнародні стандарти ISO як національні або гармонізували їх відповідно до національних стандартів у цій галузі. В Україні міжнародні стандарти ISO серії 9000 також прийняті як національні. В останні роки в Україні значно зріс інтерес підприємств до міжнародних стандартів ISO серії 9000, що пов'язано з їх прагненням вийти на міжнародний ринок, з посиленням конкуренції на внутрішніх товарних ринках і ринках послуг. Ця тенденція характерна для підприємств різних сфер і галузей економіки, а не лише вищої школи.

Концепція побудови моделі моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів

спеціальної освіти за міжнародними стандартами ISO 9001:2015 полягає, насамперед, у наданні переваги стратегії відкриттів із допомогою інноваційних інформаційних технологій навчання замість стратегії передачі знань викладачами. Процес набуття нових знань відбувається за активної позиції студента, що й визначає суттєві зміни в системі підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти. Відправним і кінцевим пунктами є суб'єкт цієї підготовки (майбутній педагог спеціальної освіти), який за допомогою нових вимог гарантії якості навчається для задоволення власних професійних потреб.

Проектуючи модель моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти, важливо орієнтуватися на міжнародні стандарти ISO серії 9000:2000 і 9001. Важливо перейти від підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти, орієнтованої на пропозицію, до орієнтованої на попит, і цьому сприяють стандарти ISO, відправною точкою яких є вимоги студента як споживача. Це спонукало до оцінювання знань і якості виконання завдань на практиці або моделювання практичної діяльності. Принцип сертифікації ISO вимагає перевірки або оцінювання процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти безпосередньо на професійному робочому місці.

У моделі моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти слід використати критерії TQM: орієнтація на довгострокову перспективу; управління якістю як постійний процес; управління якістю як завдання для керівників; задоволення споживачів як одна з ключових завдань професійної освіти; розуміння якості як орієнтованої на споживача і персонал; створення системи контролю якості. Побудова моделі моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти дозволить впровадити основні принципи TQM: орієнтація системи підготовки означених фахівців на їхні потреби як споживачів; безперервне удосконалення процесів проектування системи їхньої підготовки; забезпечення участі керівництва і викладачів у вирішенні проблем якості; централізація зусиль у проектуванні моделі моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти на людях і їх взаєминах; орієнтація на запобігання

невідповідностей; уявлення проектування означеної моделі як безперервного процесу, коли якість кінцевого об'єкта (професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти) є наслідком досягнення відповідної якості на всіх попередніх етапах цього процесу [11, с. 309-320].

Винятково важливою для підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти є орієнтація міжнародних стандартів ISO на процесний підхід. Ознайомлення з міжнародними стандартами ISO показало, що проектування і впровадження в навчальний процес інноваційних систем має відповідати критеріям якості. Об'єктивного перегляду з позиції якості потребували всі структурні елементи моделі моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти – мета, зміст, технологія її організації і структура, принципи навчання, педагогічна майстерність викладачів.

Намагатимемося дослідити критерії якості процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти на основі побудови моделі моніторингу з урахуванням міжнародних стандартів серії ISO 9001. Є два основні підходи до виділення критеріїв відповідності системи підготовки фахівців ринкові освітніх послуг: перший базується на інституціональному рівні – її якості; другий – на реально досягнутих результатах і якості їх оцінювання.

Перший підхід до забезпечення гарантії якості заснований на вдосконаленні системи підготовки фахівців – навчальних планів і відповідних витрат; засобів на сертифікацію послуг ЗВО, оцінювання студентів; оцінювання адекватності факультету, викладачів, кураторів; оцінювання відповідності устаткування і приміщення. Для оцінювання проекту моделі моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти, починаючи від розробки і закінчуючи проведенням навчання, ми скористалися критеріями означеного підходу, у порівнянні з якими здійснювалася перевірка релевантності системи підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти ринкові освітніх послуг. Такими критеріями були: навчальні плани з погляду навчання компетентності, указаний у державних освітніх стандартах, адекватних цільовій професійній підготовці; високий професіоналізм викладачів, адміністрації; взаємодія викладачів і співробітників з роботодавцями для узгодження

змісту підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти і направлення студентів на робочі місця; обладнання та його придатність для цільової підготовки; процес відбору студентів на навчання; організація проведення іспитів; працевлаштування випускників на роботу за спеціальністю [11, с. 309-320].

Модель моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти за цього підходу могла бути повністю завершеною тільки після закінчення навчання і працевлаштування випускників. Ця модель моніторингу не могла зробити достатнього впливу на процес, адже контроль якості підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти за цього підходу здійснюється традиційними методами, тобто підсумковою перевіркою відповідності одержаного продукту запланованим вимогам.

Звідси необхідно було звернутися до другого підходу на основі компетентності, який є популярним у наш час у розвинутих країнах. У центрі уваги є оцінювання результатів, виражених у компетентності, яку демонструє майбутній педагог спеціальної освіти, а не процес навчання. Компетентність можна продемонструвати незалежно від того, де саме її набув. Підхід відокремлює демонстрацію компетентності від структури навчальної програми, під час якої ця компетентність одержана і передбачає, що: майбутній педагог спеціальної освіти демонструє вміння виконати професійну роботу чи одержує позитивний результат у реальній ситуації виконання професійних функцій; навчання відбувається незалежно від року навчання студента і в будь-якому місці (ЗВО, робоче місце, громадська організація); оцінювання виконується третьою стороною (контролюючим органом), яка не пов'язана з місцем проведення навчання; орган, який сертифікує, представляє інтереси всіх сторін однаково, не віддаючи нікому переваги; особи, які проводять оцінювання і завіряють її своїми підписами, мають спеціальну підготовку і сертифікати; визначальними в перевірці є професійна компетентність педагога спеціальної освіти; застосовуються Європейські норми гарантії якості, які розроблені для оцінювання послуг і фахівців (EN 45013) [11, с. 309-320].

Ознайомлення з міжнародними стандартами серії ISO 9001 показало, що виділені параметри якості дещо повторюють елементи моделі моніторингу процесу

формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти. Модифікувавши їх, ми реалізували комплекс заходів для переведення механізму управління системою підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти у якісно новий стан – досягнення показників її якості.

Стосовно моделі моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти ці елементи мали свою специфіку й особливості дії. Слід сказати, що робота кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка на основі міжнародних стандартів ISO 9001 проводилася ще до прийняття документа ISO/IWA2 «Система менеджменту якості. Рекомендації щодо застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти» (Quality management system – Guidelines for application of ISO 9001:2000 in education) [11, с. 309-320], який містив повний текст стандарту ISO 9001:2000 і супроводжувався поясненнями щодо його застосування в освіті. На основі міжнародних стандартів ISO 9001 розроблена оригінальна модель моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти.

Модель моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти є двовимірною матричною моделлю: по вертикалі подано компоненти складових якості елементів моделі, а по горизонталі – розгортання кожного елемента згідно зі складниками процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти. Її елементами взято: аналіз контрактів (вхідний рівень); управління проєктуванням, документами, підготовкою студентів; ідентифікація і відслідковування; управління процесами, контролем, невстигаючими студентами; форми і способи збереження документів; внутрішній аудит якості; навчання викладачів, які готують майбутніх педагогів спеціальної освіти; обслуговування; статистичні методи. Складниками якості процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти є: якість результату, якість змісту, якість технологій, якість оцінювання, якість організації, якість персоналу. Кожна клітинка матриці наповнюється певним змістом.

Експерти вказали на такі найбільш важливі аспекти, які впливали на якість підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти: 1) системний підхід, який забезпечує якісний навчальний процес на основі вимог державного стандарту (91% респондентів); 2) менеджмент, який дає змогу визначити, сформулювати і запровадити модель моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти (87% респондентів); 3) навчальне середовище, яке акцентує увагу на ресурсах (кадрових, матеріальних, технічних, інформаційних), що впливають на якість процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти (82% респондентів); 4) вимірювання, аналіз і удосконалення допомагають ідентифікувати процедури моніторингу, необхідного для підтримки і удосконалення професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти (78% респондентів).

Отже, **висновком** з означеного дослідження є підтвердження доцільності матричної моделі моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти, яка дозволила виявити сильні і слабкі сторони підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти і зробити необхідні зміни відповідно до вимог системи якості.

Таким чином, якість процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти, з одного боку, розглядається як якість кінцевого результату (професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти) і, з іншого боку як сукупність якісних характеристик процесу їх підготовки, реалізації її складників і результатів. У підсумку, формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти спрямовувалося на забезпечення умов якісної їхньої підготовки. На основі

Список використаних джерел

1. Каплієнко А. І. Обізнаність студентів у своєрідності діяльності учителів-логопедів в умовах інклюзії як передумова їхньої професійної компетентності / А. І. Каплієнко // Інноваційна педагогіка. – 2019. – № 15, т. 1. – С. 96–100.
2. Каплієнко А. І. Теоретичні засади моделі формування готовності майбутніх учителів-логопедів до роботи в умовах інклюзії / А. І. Каплієнко // Актуальні питання корекційної освіти : зб. наук. пр. – 2020. – Вип. 15. – С. 96-100.
3. Кузенко О. Формування фахової компетентності майбутніх учителів-логопедів в

міжнародних стандартів ISO серії 9001:2015: визначалися цільові групи споживачів системи підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти й ідентифікували їхні вимоги; обґрунтувалася політика і мета формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти, узгоджену зі стратегією розвитку ЗВО; визначали необхідні для цього процеси; сформувалася матриця розподілу повноважень і відповідальності за якість процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти; устанавлювалася послідовність і взаємодія процесів; проводився опис процесів згідно з вимогами міжнародних стандартів ISO; формувалися вимоги до інформаційного забезпечення і документального оформлення системи підготовки майбутніх педагогів спеціальної освіти; забезпечувалося впровадження розробленої моделі моніторингу процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти на кафедрі спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; проводився за допомогою групи внутрішніх аудиторів аудит якості процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти, у рамках якого виявлялися слабкі ланки, які слід удосконалювати; забезпечувалося корекція інформаційного забезпечення і документального оформлення процесу формування професійної компетентності майбутніх педагогів спеціальної освіти.

Перспективою подальших досліджень є визначення оптимальних характеристик професійної компетентності майбутнього педагога спеціальної освіти в соціальному (коли розглядаються вимоги соціуму до означеного явища) і структурному аспектах (коли ця компетентність є сукупністю взаємозалежних елементів із заданими характеристиками).

процесі професійної підготовки / Олександра Кузенко // Освітній простір України. – 2018. – № 14. – С. 88–96.

4. Лебедик Л. В. Компетентнісний підхід у підготовці викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури / Л. В. Лебедик // Педагогічні науки. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. – Вип. 66-67. – С. 53–58.

5. Лебедик Л. В. Формирование общих и профессиональных компетенций магистра экономики как будущего преподавателя / Л. В. Лебедик // Теоретико-методические основы

внедрення компетентного підходу в вищій школі : кол. монографія с междунар. участием / под ред. д. пед. н., проф. В. Ю. Стрельникова. – Харьков : Изд-во Иванченко И. С., 2018. – С. 167–177.

6. Лебедик Л. В. Формування професійної компетентності магістрів педагогіки вищої школи / Л. В. Лебедик // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – Вип. 28, Т. 1. – С. 180-185.

7. Максимова Ю. Особливості становлення особистісно-професійних якостей майбутніх учителів-логопедів / Юлія Максимова, Світлана Чупахіна // Освітній простір України. – 2018. – № 13. – С. 66–76.

8. Мартинчук О. В. Концепція підготовки майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі / О. В. Мартинчук // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2018. – № 1. – С. 49–53.

9. Мартинчук О. В. Теорія та практика підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.03 / О. В. Мартинчук. – Київ, 2019. – 614 с.

10. Пахомова Н. Г. Мотивація як основа формування інтегративних знань у процесі професійної підготовки / Н. Г. Пахомова // Психологія і особистість. – 2017. – № 1. – С. 223–236.

11. Стрельников В. Ю. Підготовка магістрів педагогіки вищої школи за міжнародними стандартами ISO 9001:2008 / В. Ю. Стрельников // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому навчальному закладі : матеріали X Ірпін. міжнар. наук.-пед. читань, (Ірпін, 29-30 берез. 2012 р.) : в 4 ч. – Ірпін : Вид-во Нац. ун-ту ДПС України, 2012. – Ч. 2, секції 3, 4. – С. 309–320.

12. Стрельников В. Ю. Розвиток професійної компетентності вчителів у закладах післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук / В. Ю. Стрельников. – Київ, 1995. – 24 с.

13. Федорович Л. О. Аналіз теорії і практики підготовки вчителя-логопеда до професійної діяльності в умовах розбудови національної освіти / Л. О. Федорович // Актуальні питання корекційної освіти. – 2012. – Вип. 3. – С. 254–263.

14. Цимбал-Слатвінська С. Модель професійної підготовки майбутніх логопедів у інформаційно-освітньому середовищі закладів вищої освіти / Світлана Цимбал-Слатвінська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2019. – № 1 (85). – С. 105–116.

15. Lebedyk L. Professional competence of masters of pedagogics higher school / Lebedyk L. // Theory and Practice of Contemporary Management : materials of I International Scientific-Practical Conference, (Batumi, 17-18 October, 2014). – Tbilisi, Universal, 2014. – P. 292–296.

References

1. Kapliyenko, AI 2019, 'Obiznanist studentiv u svoyeridnosti diyalnosti uchyteliv-lohopediv v umovakh inklyuziyi yak peredumova yikhnoyi profesiynoi kompetentnosti' [Awareness of students in the uniqueness of the activities of teachers-speech therapists in terms of inclusion as a prerequisite for their professional competence], *Innovatsiyna pedahohika* [Innovative pedagogy], no. 15, vol. 1, pp. 96-100.

2. Kapliyenko, AI 2020, 'Teoretychni zasady modeli formuvannya hotovnosti maybutnikh uchyteliv-lohopediv do roboty v umovakh inklyuziyi' [Theoretical principles of the model of formation of readiness of future teachers-speech therapists to work in conditions of inclusion], *Aktualni pytannya korektsiynoi osvity* [Actual issues of correctional education], iss. 15, pp. 96-100.

3. Kuzenko, O 2018, 'Formuvannya fakhovoi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv-lohopediv v protsesi profesiynoi pidhotovky' [Formation of professional competence of future teachers-speech therapists in the process of professional training], *Osvitniy prostir Ukrainy* [Educational space of Ukraine], no. 14, pp. 88-96.

4. Lebedyk, LV 2016, 'Kompetentnisnyy pidkhd u pidhotovtsi vykladachiv vyshchoyi shkoly do proektuvannya dydaktychnykh system v umovakh mahistratury' [Competence approach in the training of higher school teachers to the design of didactic systems in terms of master's degree], *Pedahohichni nauky* [Pedagogical sciences], iss. 66-67, pp. 53-58.

5. Lebedyk, LV 2018, 'Formirovanie obshhih i professionalnyh kompetencij magistra jekonomiki kak budushhego prepodavatelja' [Formation of general and professional competencies of the master of economics as a future teacher], in Strelnikov, VYu (ed.), *Teoretiko-metodicheskie osnovy vnedreniya kompetentnostnogo podhoda v vysshej shkole* [Theoretical and methodological foundations of the implementation of the competence approach in higher education], Harkov, pp. 167-177.

6. Lebedyk, LV 2013, 'Formuvannya profesiynoi kompetentnosti mahistriv pedahohiky vyshchoyi shkoly' [Formation of professional competence of masters of higher school pedagogy], *Humanitarnyy visnyk Derzhavnogo vyshchoho navchalnogo zakladu Pereyaslav-Khmelnitskyi derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni Hryhoriya Skovorody* [Humanitarian Bulletin of Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda], iss. 28, vol. 1, pp. 180-185.

7. Maksymova, Yu 2018, 'Osoblyvosti stanovlennya osobystisno-profesiynykh yakostey maybutnikh uchyteliv-lohopediv' [Peculiarities of formation of personal and professional qualities of future teachers-speech therapists], *Osvitniy prostir Ukrainy* [Educational space of Ukraine], no. 13, pp. 66-76.

8. Martynchuk, OV 2018, 'Kontseptsiya pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv u haluzi spetsialnoi osvity do profesiynoi diyalnosti v inklyuzyivnomu osvitnomu seredovyschi' [The concept of training

future professionals in the field of special education for professional activities in an inclusive educational environment], *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohiy Universytetu Ukrayina* [Collection of scientific works of the Khmelnytsky Institute of Social Technologies of the University Ukraine], no. 1, pp. 49-53.

9. Martinchuk, OV 2019, 'Teorija ta praktika pidgotovki fahivciv zi specialnoi osviti do profesijnij dijalnosti v inkljuzivnomu osvitnomu seredovishhi' [Theory and practice of preparation of equipment for special training in professional practice in an inclusive environment], Doc.ped.n. thesis, Kyiv.

10. Pakhomova, NH 2017, 'Motyvatsiya yak osnova formuvannya intehratyvnykh znan u protsesi profesijnoyi pidgotovky' [Motivation as a basis for the formation of integrative knowledge in the process of professional training], *Psykhologhiya i osobystist* [Psychology and personality], no. 1, pp. 223-236.

11. Strelnikov, VYu 2012, 'Pidhotovka mahistriv pedahohiky vyshchoyi shkoly za mizhnarodnymy standartamy ISO 9001:2008' [Preparation of masters of higher school pedagogy according to international standards ISO 9001: 2008], *Problemy humanizatsiyi navchannya ta vykhovannya u vyshchomu navchalnomu zakladi* [Problems of humanization of education and upbringing in a higher educational institution], pp. 309-320.

12. Strelnikov, VYu 1995, 'Rozvytok profesijnoyi kompetentnosti vchyteliv u zakladakh pislyadyplomnoyi osvity' [Development of professional competence of teachers in institutions of postgraduate education], Kand.ped.n. abstract, Kyiv.

13. Fedorovych, LO 2012, 'Analiz teorii i praktyky pidgotovky vchytelya-lohopeda do profesijnoyi diyalnosti v umovakh rozbudovy natsionalnoyi osvity' [Analysis of the theory and practice of training a teacher-speech therapist for professional activities in terms of building national education], *Aktualni pytannya korektsijnoyi osvity* [Current issues of correctional education], iss. 3, pp. 254-263.

14. Tsymbal-Slatvinska, S 2019, 'Model profesijnoyi pidgotovky maybutnikh lohopediv u informatsiyno-osvitnomu seredovyshchi zakladiv vyshchoyi osvity' [Model of professional training of future speech therapists in the information and educational environment of higher education institutions], *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyi tekhnolohiyi* [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies], no. 1 (85), pp. 105-116.

15. Lebedyk, L 2014, 'Professional competence of masters of pedagogics higher school', *Theory and Practice of Contemporary Management*, Batumi, Tbilisi, Universal, pp. 292-296.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2020 р.